

ється досить стійка тенденція щодо розширеного тлумачення поняття «національна безпека» при розробці та здійсненні політики держави. Унаслідок цього до сфери національної безпеки долучають різноманітні індивідуальні потреби.

Предметом подальших розвідок у цьому контексті, на нашу думку, може бути проблема громадянського виміру національної безпеки в лінгвістичному аспекті.

1. Безпека. URL : eslovyk.com
2. Великий тлумачний словник української мови / укл. О. Єрошенко. Донецьк : ТОВ «Глорія Трейд», 2012. 864 с.
3. Доценко О. Л. Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності: монографія. Київ : Міленіум, 2006. 226 с.
4. Закон України «Про національну безпеку». *Відомості Верховної Ради*, 2018. № 31. ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
5. Любовець Г., Король В. Контентно-потоківі моделі як тактичні інструменти комунікаційно-контентної безпеки. *Комунікаційно-контентна безпека: гібридно-месіанські агресії. Україна: 2014-2017 рр. : Тренінговий посібник для фахівців з питань комунікаційно-контентної (інформаційної) протидії*. Укладання Любовець Г.В., Король В.Г. Київ : ФОП Лопатіна О.О., 2019. 340 с.
6. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України. *Відомості Верховної Ради України*. 2000, № 9, ст.38. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97>
7. Словник синонімів української мови / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук, Г. Н. Горюшина, Н. Є. Лозова, Н. Ю. Мельник. Київ : Наукова думка, 1999. Т. 1–2.
8. Словник української мови : в 11-ти т. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т.1–11. 9. Словник української мови : в 20-ти т. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 1. 846 с.
10. Указ президента України №87/2020. URL : <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/4582.html>
11. Царьова І. В. Медіа-тероризм у контексті загрози національній безпеці України. *Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах : стан, проблеми та перспективи : матер. міжн. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовтня 2016)*, Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 325–328.
12. Царьова І. В. Сучасний український юридичний текст: лексико-дериваційна структура. Дніпро: ЛРА, 2020. 446 с.

Інна Шинкаренко,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

НАСИЛЬСТВО ДІТЕЙ У СІМ'Ї ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Розгляд питань національної безпеки переважно обмежуються військово-стратегічними, економічними, правовими засадами. Але сучасність вимагає детального дослідження процесу формування особистості – громадянина своєї країни. Адже від нього залежить і майбутній розвиток, і розбудова держави. Таким чином, можемо сказати, що безпека України – це безпека дітей.

Однією з нагальних проблем, що постають не тільки в нашій державі, а й у всьому світі є профілактика насильства у сім'ї. У Конвенції про права дитини визначається, що «дитині для повного і гармонійного розвитку її особистості необхідно зростати у сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові, розуміння...» [1]. Майже у кожній людини існує своє поняття слова «сім'я», це поняття головним чином у більшості асоціюється з безпекою, захистом, місцем спокою та відпочинку. Трубавіна І. М. пропонує таке визначення поняття «сім'я» – це є окремим соціальним інститутом з правами і функціями в суспільстві, обов'язками в сім'ї, ролями; Особливою соціальною системою з різними стосунками і структурою; первинним колективом з метою, розподілом влади і відповідальності; особливою соціальною групою з власними цінностями [2, с. 18].

На жаль, в суспільстві переважає думка, що проблеми жорстокого поводження з дітьми є внутрішньою проблемою сім'ї і не потребує втручання держави. Але саме право на

захист від насильства над особою, особливо в сім'ї, є одним з найголовніших прав громадян та дітей. Оскільки проблема насильства дітей в сім'ї на сьогоднішній день вивчається і досліджується великою кількістю вчених, дослідників, громадських правозахисників, то не існує єдиного тлумачення цього поняття. Юридичне визначення даного питання звучить так: «насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному та психологічному здоров'ю». Основним формами насильства дітей у сім'ї є: психологічне (емоційне), фізичне, сексуальне, економічне і нехтування потребами дитини. Кожна з цих форм має свої особливості і наслідки [3].

Психологічне насильство – це поведінка батьків яка завдає емоційної шкоди дитині та її почуттю власної гідності. Воно включає словесні нападки, такі як постійна критика, приниження, образи, висміювання, зневажливе кепкування, піддражнювання, заборону виходити на вулицю, гратися з однолітками, небажання (відмова) вислухати дитину. Дослідниками встановлено зв'язок між емоційним насильством і затримкою інтелектуального розвитку у дітей, а також порушення фізичних функцій їх організму. Існує навіть таке поняття як «психологічна карликовість» – коли дитина, яка росте в умовах психологічного насильства сильно відстає в зрості від ровесників і має затримку психічного розвитку. Для дітей, які відчують вербальну агресію з боку батьків, характерний високий рівень фізичної агресії, делінквентності і міжособистісних проблем. Постійна критика, словесні образи дитини призводять до розвитку «комплексу неповноцінності». Материнське відторгнення дитини сприяє збереженню дитиною навіть в дорослому віці низької самооцінки, нездатністю подолати різні стресові ситуації, схильності до самоізоляції. У дітей, які живуть в умовах психологічного насильства, можуть розвиватися психосоматичні і нервові розлади [4, с. 82].

Фізичне насильство – це навмисне нанесення фізичної шкоди або травм дитині батьками, чи особами, які їх замінюють, в результаті чого відбуваються серйозні (потребуючі медичної допомоги) порушення фізичного психологічного розвитку і здоров'я дитини або настає летальний випадок. Найбільш розповсюдженим свідченням фізичного насильства є синці, навмисні опіки. Підозрілим на фізичне насильство є перелом основних кісток, наприклад, стегна чи голені у маленьких дітей. Ще одним переломом, характерним для фізичного насильства, є переломи ребер. Вони викликані сильним здавленням чи тряскою, коли руки насильника охоплюють грудну клітку дитини. Серйозним видом жорсткого поводження є «синдром тряски дитини». Дорослий, схопивши дитину за плечі, сильно трясє її взадперед, при цьому сила дії на кровоносні судини мозку така, що може трапитися внутрішня кровотеча, а також контузія мозку. До основних психологічних наслідків фізичного насильства належать симптоми, обумовлені стресом, такі, як напруга, головний біль, психосоматичні симптоми. Через те, що дитина не знає, коли станеться наступний напад, вона завжди насторожена, для неї характерна підвищена збудливість, готовність нападати. У більш старших дітей наслідки частіше проявляються у формі агресивної поведінки, депресії, переживань.

Сексуальне насильство стосовно дітей – явище, яке, нажаль, стало все частіше зустрічатися у сучасному суспільстві. Це використання дитини дорослою особою чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб чи іншої вигоди. Сексуальне насильство та експлуатація є одним з найбільш тяжких порушень прав дитини. За тяжкістю завданих травм сексуальне насильство прирівнюється до тортур і катування. Сексуальне насильство впливає на фізичне та психологічне здоров'я і розвиток дитини, порушує процес соціалізації. Його наслідки можуть проявлятися протягом всього життя [5, с. 87].

Нехтування основними потребами дитини – як вид насильства дітей у сім'ї – це відсутність її захисту від різних небезпечних ситуацій, включаючи холод, голод, а також недобросовісне виконання обов'язків по вихованню дітей, внаслідок чого спостерігаються значні розлади здоров'я та розвитку.

Деякі вчені виділяють як окрему форму насильства дітей у сім'ї – економічне насильство. Воно проявляється в умисному позбавленні одним членом сім'ї іншого житла, їжі, одягу та іншого майна. На які постраждалий має законне право, таким чином це може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Для усунення проблеми насильства дітей у сім'ї фахівцями різних служб розроблений комплекс заходів первинної, вторинної і третинної профілактики насильства дітей у

сім'ї. Первинна профілактика насильства щодо дітей – це сукупність заходів, спрямованих на запобігання розвитку чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; формування у суспільстві ненасильницького світогляду, культури толерантності та чуйності (в тому числі гендерної); неприйняття насильницької моделі виховання дітей та насильницьких стосунків між людьми загалом.

Вторинна профілактика насильства щодо дітей це – сукупність заходів, спрямованих на раннє виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства; виявлення, усунення та подолання чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами.

Третинна профілактика насильства щодо дітей – сукупність заходів втручання після здійснення насильства, спрямованих на недопущення рецидиву, реабілітацію дитини, яка зазнала насильства та роботу з агресором.

В Україні законодавчо визначено систему установ та організацій, на які покладаються захист дітей від насильства та профілактика цього явища. До цієї системи входять: службу у справах дітей; уповноважені органи Національної поліції (насамперед служба ювенальної превенції); органи та заклади освіти; органи та заклади охорони здоров'я; управління (відділи) у справах сім'ї, молоді та спорту; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей та центри соціально-психологічної реабілітації дітей; Всеукраїнська дитяча лінія «Телефон Довіри» (0-800-500-21-80) [6, с. 48].

Слід зазначити, що масштаби даного феномену є глобальними, тому від подальшої соціально-психологічної роботи всіх зазначених структур залежить формування соціально-адаптованих людей, здатних створювати повноцінну сім'ю, бути гарними батьками, гідними громадянами своєї держави.

1. Конвенція про права дитини 1989 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Трубавіна І. М. Теоретико-методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора педагог. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Луцьк, 2009. 46 с.
3. Юрій Вітомський: «Безпека дітей – основа безпеки держави» Урядовий кур'єр. 23 травня 2021.
4. Ткаченко І. М. Теоретико-кримінологічна характеристика факторів, що обумовлюють насильство в сім'ї: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013, вип. № 6-1 т. 1. С 80-83.
5. Клочан Ю. В. Соціально-педагогічна профілактика жорсткого ставлення до дітей у сім'ї: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2014, №5, ч.1. С.84-92.
6. Безпалько О. В. Соціальна робота: Навч. посібник. К., 2004. С.165.

Олександр Шумейко,
старший викладач
кафедри психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГО-ОРГАНІЗАЦІЙНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕРЕЖ

У сучасному цифровому світі величезне значення приділяється психолого-організаційній складовій захисту інформації в інформаційних системах усіх типів. Інформаційна психологія в результаті вивчення структури інформаційних систем і технологій обробки даних в ній виділяє концепцію інформаційної безпеки, на підставі якої надалі проводяться всі роботи по захисту інформації в інформаційних системах [3]. У концепції знаходять відображення такі основні моменти:

- організація мережі самої організації;
- існуючі загрози безпеці інформації, можливості їх реалізації та завдання шкоди від цієї реалізації;
- організація зберігання інформації в інформаційних системах;
- організація обробки інформації (на яких робочих місцях і за допомогою якого про-